

Munk *Sylvia atricapilla*

Blackcap

Munken har en primært europæisk yngleudbredelse, som strækker sig ind i Vestsibirien og Nordafrika. Arten har et kompliceret trækmønster, og visse bestande kan karakteriseres som lang-distance trækfugle, mens andre er standfugle. Arten overvintrer i Vestafrika, Østafrika, Nordafrika og Europa. Inden for udbredelsesområdet findes flere populationer med relativt klart adskilte overvintringsområder. Nordlige og østlige bestande er trækfugle, mens fugle fra Syd- og Vesteuropa antagelig trækker kortere, jo

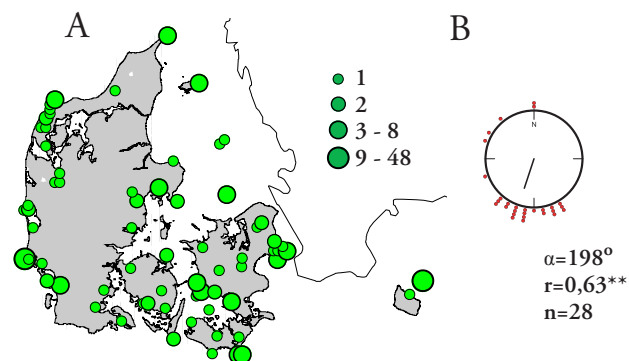

Fig. 2. A) Mærkningslokaliteter for fugle, som senere er genmeldt, samt artens danske yngleudbredelse (1993-96). Ringing sites for birds later recovered, and breeding distribution (1993-96). B) Retning af direkte efterårstræk (sep-dec, >100 km). Direction of direct autumn migration (Sep-Dec, >100 km).

sydligere de yngler. Her er således tale om et “oversprings-mønster” (se kap. 4). For de nordlige og østlige bestande går en rimelig klart defineret trækdele langs ca. 12°Ø (Sjælland), idet fugle vest herfor trækker sydvest mod Den Iberiske Halvø og overvintrer i Nordvest- eller Vestafrika syd for Sahara, mens fugle øst herfor trækker mod Cypern og Mellemøsten og overvintrer i Østafrika. Et stigende antal munke overvintrer i Nordvesteuropa (Berthold & Terrill 1988), og forsøg indikerer, at udviklingen af denne nye

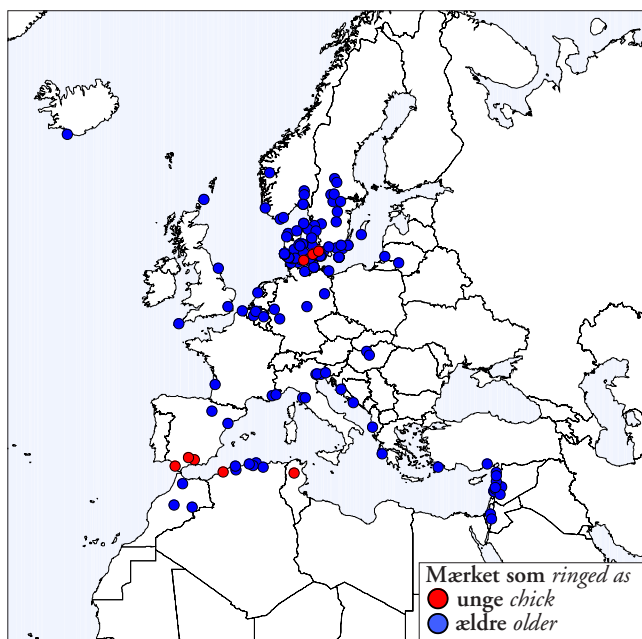

Fig. 1. Samtlige genfund af munk ringmærket i Danmark (n=197). All recoveries of blackcap ringed in Denmark (n=197).

Fakta Facts

Mærkninger Birds ringed 44.155

Genmeldinger Recoveries

Antal genmeldinger No. of recoveries 207
 -heraf uden for Danmark Recovered abroad 97(47%)
 Antal fugle No. of individuals 197
 -heraf mærket som unger Ringed as chicks 8(4%)
 Genmeldingsandel Proportion recovered 0,4%
 Mærket i udlandet og genmeldt i Danmark 94
 Ringed abroad and recovered in Denmark

Ekstremer Extremes

Højeste alder Oldest bird 6 år 1 md.
 Længste afst. Longest dist. Libanon Lebanon 3.226 km
 Nordligst Northernmost Island Iceland ($63^\circ 27'N$)
 Sydligst Southernmost Israel Israel ($30^\circ 48'N$)
 Østligst Easternmost Libanon Lebanon ($36^\circ 30'E$)
 Vestligst Westernmost Island Iceland ($20^\circ 17'W$)

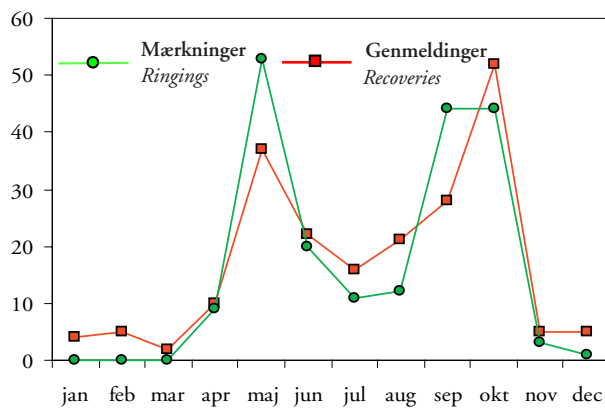

Fig. 3. Mærknings- og genmeldingsmåned for genfund af munk.
Month of ringing and recovery for recovered blackcap.

trækstrategi skyldes stærk selektion for en nordvestlig trækretning i centraleuropæiske bestande (Berthold m.fl. 1992, Helbig m.fl. 1994). Munken yngler meget almindeligt i de fleste skovtyper i hele Danmark, og modsat den nærtbeslægtede havesanger, også i mere lukket skov. Munken er gået markant frem i de senere år, således at der nu yngler 2-3 gange så mange munke som i begyndelsen af 1970'erne. Munken lever i yngletiden hovedsagelig af insekter, mens føden resten af året for en stor dels vedkommende er plantemateriale, især bær. Munken ankommer normalt til landet fra sidste halvdel af april, 2-3 uger før havesangeren, og de sidste fugle ses i oktober.

Mærknings- og genmeldingsdata

Der er mærket 44.155 munke i Danmark. Ud over fugle mærket med Zoologisk Museums ringe er der

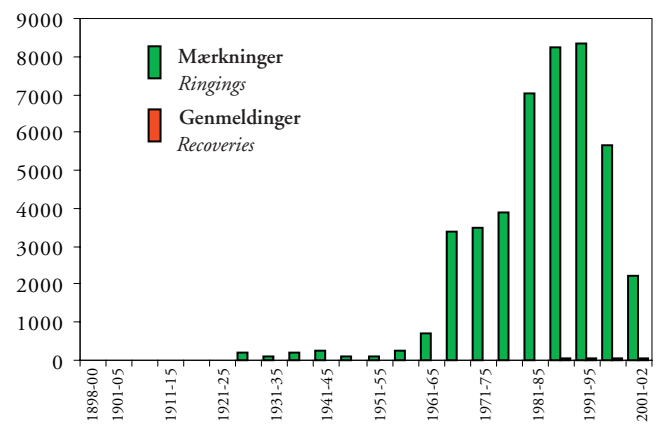

Fig. 4. Mærknings- og genmeldingsår for munk ringmærket i Danmark.
Ringing and recovery year of blackcap ringed in Denmark.

mærket 1.250 med ringe fra Dansk Ornithologisk Central. Den første munk blev mærket i 1925 og flest fugle er ringmærket i 1987 (2.136) og 1995 (2.114).

Cirka lige mange af de 197 genfundne munke er mærket øst og vest for Storebælt. Fuglene er især mærket under trækket i maj og september-november, og flest er mærket på Christiansø (48) og i Blåvand (32). Der foreligger 23 genmeldinger af adulte danske ynglefugle (mærket eller aflæst i perioden 16. juni - 31. juli), samt af otte mærket som redeunger. I Danmark er genfundet 94 munke ringmærket i udlandet.

Træk og overvintring

De danskmærkede munke stammer overvejende fra bestande i det sydlige Skandinavien med fund fra Danmark, Norge og Sverige (fig. 5B og 6). Uden for yngletiden ligger genfundene meget spredt (fig. 5).

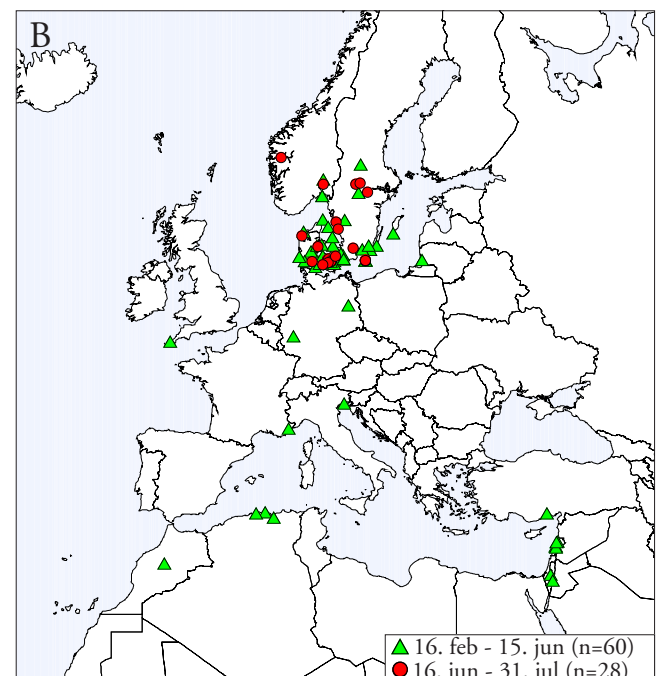
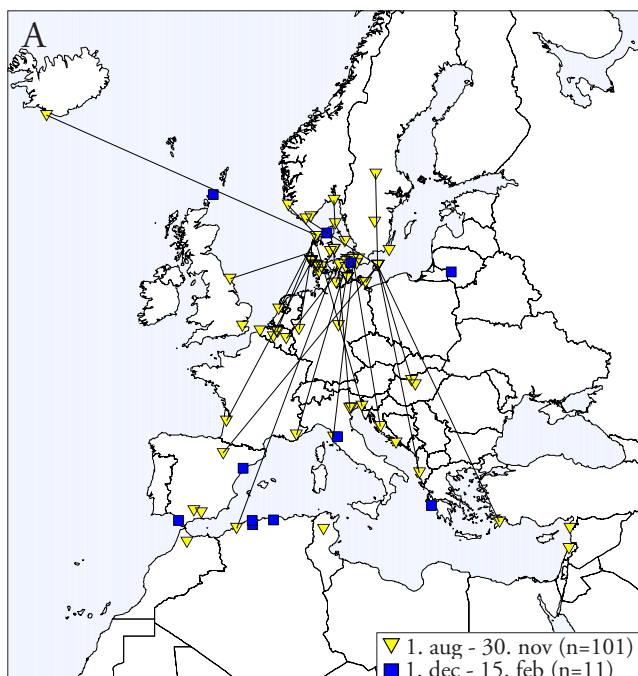

Fig. 5. Genmeldinger fra A) efterårs- og vinterperioden og B) forårs- og sommerperioden af munk ringmærket i Danmark. Linjer angiver direkte træk. Recoveries during A) autumn and winter and B) spring and summer of blackcap ringed in Denmark. Lines indicate direct migration.

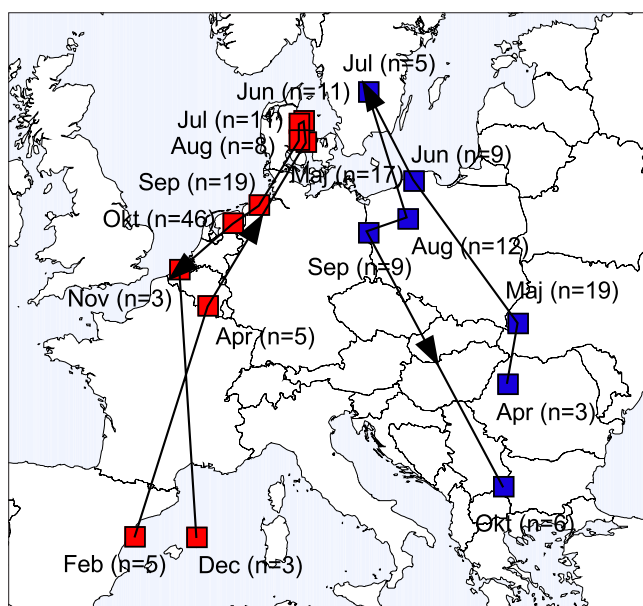

Fig. 6. Månedlige gennemsnitspositioner for munk ringmærket i Danmark opdelt i fugle genfundet øst (blå) og vest (rød) for 12°Ø. Monthly mean positions for blackcap ringed in Denmark. Birds recovered east and west of 12°E are shown in blue and red, respectively.

Efterårstrækket går øjensynligt sydpå over en meget bred front, og genfundene i Middelhavsområdet ligger fra Den Iberiske Halvø til Libanon (fig. 5A). Fugle mærket i Vestdanmark trækker dog generelt vest for syd, mens fugle fra Østdanmark trækker øst for syd ($P < 0.001$), og der er således formentlig tale om, at Danmark gæstes af fugle fra forskellige populationer med forskellige trækretninger. Blandt danske ynglefugle og redeunger ses et tilsvarende mønster for sydrækket, idet fugle mærket vest for Storebælt oftest er genfundet i retninger vest for syd, mens fugle mærket øst for Storebælt er fundet i retninger øst for syd. Genfund af danskmarkede redeunger, som alle med undtagelse af én er mærket vest for Storebælt, er alle fra den vestlige del af Middelhavet, fra Spanien til Algeriet. Fuglene er genfundet i perioden 20. september-19. november (4), en dog om vinteren (21. januar). Fugle mærket i Danmark som voksne ynglefugle, de fleste øst for Storebælt, er genfundet i den østlige del af Middelhavet bortset fra en enkelt i Belgien. Kun én vestdansk ynglefugl er genfundet i Middelhavsområdet, for øvrigt det vestligste middelhavs-genfund blandt de danske ynglefugle.

Opdeles genfundene i vestlige (vest for 12°Ø) og østlige genfund ses to relativt forskellige trækmønstre (fig. 6). Den øst-trækkende bestand yngler formentlig generelt nordligere, ankommer senere og trækker tidligere bort, og overvintrer sydligere i Afrika. Vestlige fugle genfindes i maj-august i gennemsnit i Danmark, mens fundene i september til november i gennemsnit

bevæger sig langsomt mod sydvest. Blandt fuglene mærket i udlandet og genfundet en senere sæson i Danmark er 11 ringmærket fra 24. august til 4. oktober i Belgien og 6 fra 18. september til 29. november i Italien (4), Sydfrankrig (1) og Spanien (1). Tidligste fugl mærket i Danmark når Middelhavsområdet 20. september. I december og februar er genfundene fra det vestlige Middelhavsområde (fig. 5A), men det er dog muligt, at en del af denne bestand trækker længere sydpå i Afrika. Af dødfundne fugle fra det vestlige Middelhavsområde (13) er omkring halvdelen (7) fra efterårstrækket og halvdelen fra vinteren. Forårstrækket bevæger sig tidligt tilbage mod yngleområdet, og allerede i maj er fuglene i gennemsnit tilbage i Danmark. Seneste forårsgenfund fra Middelhavsområdet er fra Marokko og Algeriet 18. april, og tidligste genfund i Danmark er fra 22. april.

For den øst-trækkende bestand er juli-genfundene markant nordligere end fugle fra august og maj. Borttrækket starter derfor formentlig allerede i august, og fra august er der genfund fra Mellemøsten, med tidligste 12. august Syrien. En fugl mærket i Ungarn 15. september er genfundet om foråret i Danmark. Der er kun et enkelt vintergenfund for denne bestand (fra Grækenland 28. december, fig. 5A). De få vintergenfund i det østlige Middelhavsområde antyder, at denne bestand overvintrer længere sydpå i Afrika. I

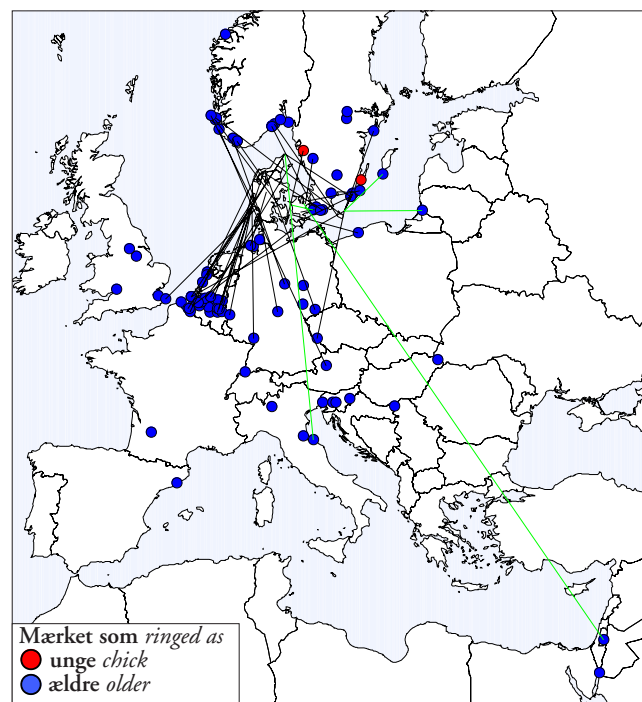

Fig. 7. Mærkningslokaliteter for munk ringmærket i udlandet og genfundet i Danmark (n=94). Linjer angiver direkte træk om efteråret (sorte) og foråret (grønne). Ringing sites for blackcap ringed abroad and recovered in Denmark (n=94). Lines show direct migration in autumn (black) and spring (green).

april og maj er der stadig fugle fra denne bestand i Mellemøsten, og først fra juni er bestanden i gennemsnit tilbage i Nordeuropa. En fugl mærket 4. maj 1993 i Israel fløj mod en rude i Roskilde 21. maj samme år, og en fugl mærket 1. maj i Italien aflæstes 23. maj i Skagen (fig. 7).

Der er syv vinterfund fra Middelhavsområdet, og fire fra Nordeuropa af fugle mærket i Danmark. Ydermere er to fugle, mærket i hhv. Norge og Tyskland, genfundet den efterfølgende vinter i Danmark. Første vintergenfund fra Nordeuropa er fra 1982 (første fra Middelhavsområdet er fra 1966), og disse fund skal formentlig ses i sammenhæng med en generel øgning i antallet af overvintrende munke i Nordeuropa (Berthold & Terrill 1988). Fugle mærket i Danmark i træktiden og genfundet samme vinter i Nordeuropa er generelt fløjet i nordlige retninger: Således blev en fugl mærket 8. oktober i Skagen aflæst 779 km mod VNV (283°) 9. februar på North Ronaldsay, Orkney, og fugle mærket på Christiansø 5. oktober og 2. november blev genfundet hhv. 2. januar, 500 km mod øst (96°) i Litauen og 30. januar, 184 km mod vest (273°) ved Køge. En udenlandsk fugl blev mærket 4. oktober nær Leipzig og genfundet 20. januar, 458 km mod NNV (342°) på Als. To fugle mærket i Danmark og en fugl mærket i Norge er genfundet i Danmark om vinteren.

Adskillige munke er fløjet længere strækninger i nordlige retninger om efteråret (fig. 5A). Hele 24 af i alt 41 munke ringmærket syd for Danmark om efteråret (27. juli-11. oktober) er senere samme efterår fundet i Danmark, og er altså fløjet i nordlig retning. Fuglene er mærket i Belgien (13), Tyskland (5), Holland (2), Sydengland (1), Tjekkiet (1), Østrig (1) og Polen (1). Det er ikke klart, hvorvidt disse fund skyldes såkaldt omvendt træk, eller et egentligt træk i nordlig retning.

Ud over ovennævnte danske vinterfund blev en fugl mærket 11. oktober på Christiansø genfundet 14. november, 577 km mod nord (359°) i Midtsverige. En hun mærket 17. oktober i Hanstholm blev taget af en kat 29. oktober, 1.922 km mod vest-nordvest (294°) på Island. Dette fund kan skyldes vinddrift over havet af en sydvest-trækkende norsk munk.

Det hurtigste træk er observeret hos munke ringmærket 18. oktober i Søndervig og aflæst tre dage efter i North Yorkshire, England (193 km/dag) og en fugl mærket 4. oktober på Christiansø, der fløj 1.896 km på 11 dage og blev genfundet 15. oktober i Spanien (172 km/dag). Fra udlandet foreligger et genfund af

en fugl mærket 27. maj Ventes Ragas, Litauen, som genfundtes dagen efter på Bornholm 380 km mod vest (269°) på Bornholm.

Danske ynglefugle genfundet i yngletiden i et efterfølgende år er alle fundet på mærkningslokaliteten. Af disse var tre mærket som adulte og to som redeunger.

Genmeldings- og dødsårsager

Hovedparten af munkene er genmeldt i forbindelse med ringmærkning (117). Blandt dødsfundne fugle er de hyppigst kendte dødsårsager jagt (20) og kollision med vindue (16) (fig. 8B). Flest munke ringmærket som redeunger eller ungfugle er genmeldt i deres første leveår (69%) (fig. 9). Den ældste munk blev godt 6 år. Fuglen blev fundet død i Italien efter at være blevet ringmærket som ungfugl ved Blåvand 5 år og 10 måneder tidligere.

English summary

The blackcap is a very common breeding bird all over Denmark, breeding in most forest types. The birds arrive in late April and the last depart in October. In Denmark the first blackcap was ringed in 1925, with the highest numbers ringed in 1987 (2,136) and 1995 (2,114). The majority of the recovered blackcaps were ringed during migration in May and September-November. The blackcaps are of Danish, Norwegian and Swedish origin. Birds ringed in western Denmark migrate mainly west of south and birds ringed in eastern Denmark east of south, indicating that passage migrants in Denmark are from at least two different subpopulations. Birds from the Danish breeding population show the same pattern: birds ringed in western Denmark (mainly ringed as chicks) mostly migrate west of south and birds ringed in eastern Denmark (mainly birds ringed as adults) mostly

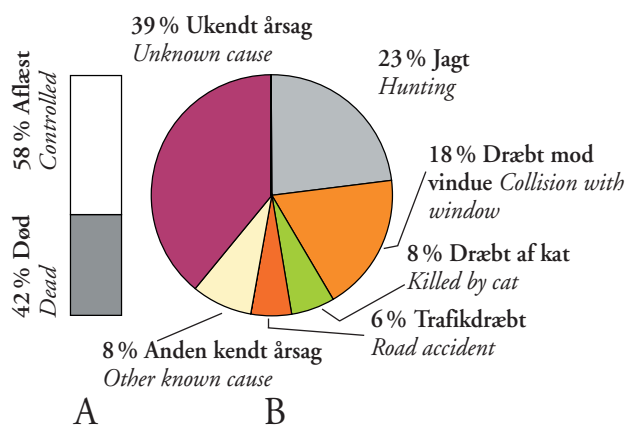

Fig. 8. A) Genmeldingsårsager (n=207) og B) dødsårsager (n=87) for munk ringmærket i Danmark. A) Cause of recovery (n=207) and B) cause of death (n=87) for blackcap ringed in Denmark.

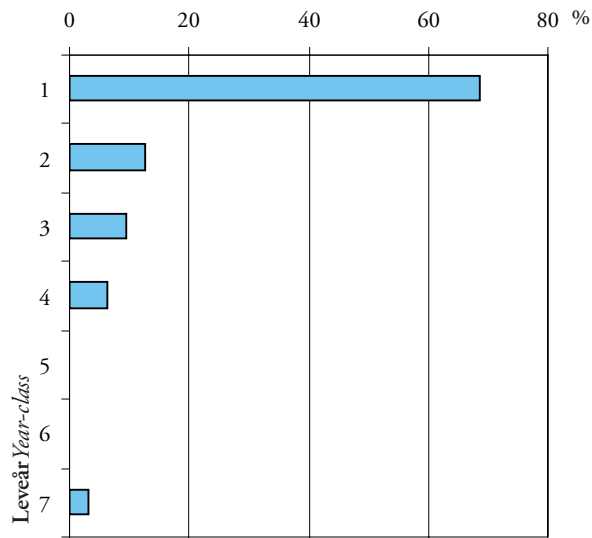

Fig. 9. Aldersfordeling af munk mærket som redeunger eller ungfugle i deres første efterår og genmeldt som døde (n=32).
Distribution on year-class of blackcap ringed as nestlings or juveniles in their first autumn and recovered as dead (n=32).

east of south. The mean position of birds recovered east and west of 12°E show different timings of migration: the autumn migration of western birds seems to take place later than that of eastern birds, and the winter quarters seem to be more northerly. In spring western birds arrive in Denmark earlier than eastern birds. Several birds ringed south of Denmark in autumn (Belgium (13), Germany (5), The Netherlands (2) southern England (1), the Czech Republic (1), Austria (1) and Poland (1)) have migrated in a northerly direction during the same autumn. Birds ringed in Denmark in the autumn have been recovered the subsequent winter on Orkney and in Lithuania and Sweden. A bird ringed in northern Jutland on 17 October was recovered in Iceland on 29 October the same year. Most of the recovered birds were recorded by ringers (58 %). The most common causes of death are hunting and collisions with windows.

